

Mõtle globaalselt, tegutse lokaalselt! See roheliste deviis sobib minu arvates suurepäraselt ka laupäeval, 27. augustil Ratlas toimunud haridus- ja kultuurisündmuste ning sealsete inimeste kultuurimeelsuse iseloomustamiseks. Nimelt toimus Koiklas selle piirkonna endiste koolide õpilaste kokkutulek, kus avati ka mälestustahvliid endistel koolimajadel Räägis ja Ratlas ning mälestuskivi eesti kirjanikule Jaan Oksale. Pole kahtlust, et need sündmused väljuvad kohaliku tähtsusega ürituste raamest ja hakkavad omandama kohta nii Saaremaa kui kogu Eesti hariduse ja kultuurielu ajaloos. UUS EI TÄRKA MITTE MILLESTKI, ILMA SEOSETA SELLEGA, MIDA VAREM OLEME LOONUD, LAHUS MEIE AJALOOST. Me

Ratlas elustati ajalugu

ei tohi pöörata selga sellele, mis ongi just tänaste ümberkujunduste alus!

Igal sündmusel on oma eellugu, nii olid ka siin oma majakad, kelle kiirtevihus hakati kavandatud mõtteid tasapisi ellu viima. Nagu kroonika näitab, toimus 25. juulil esimene töökoosolek, kus komisjoni esimees Helmut Rasu jagas konkreetseid ülesanded igale osalejale ja aktiviste ei olnudki nii vähe: Maie Seema, Laine ja Alfred Truumaa, Karle Mõtlep, Avo Magus, Endla Nau, Tiiu Kallas ja veel mitmed endised õpilased.

Nimelt möödus sellel aastal 160 aastat Ratla kooli ülevii-

misest Allikale, 65 aastat Allika kooli sulgemisest ja Koikla kooli avamisest ning 70 aastat Jaan Oksa surmast.

Selle koostöö tulemusena on säilitatud midagi väga vajalikku nii meile endile kui ka tulevastele põlvedele. Kas pole see ka üks konkreetne näide meie ajalehe rubriigist «Mismoodi parandada Saaremaad»? Polnudki vaja leheküljepikkusi mõttevahetusi, lihtsalt võeti kätte ja korraldati üks tore kultuurilooline päev, mida on endalgi mõnus mäletada, kuid mis samal ajal teenib ka laiemat isamaalist ülesannet. MAASTIKU JA MAJANDUSE KÕRVAL ON JU OMETI VAJA HOIDA

KA MEIE ESIVANEMATE HARIDUST JA KULTUURI!

Esimesena avati mälestustahvel Räägi külas Jaagu talus, kus aastail 1826—1828 oli külakool. Sellelt tahvlilt eemaldasid kätte Koikla kooli endine õpetaja Endla Nau ja Kalev Kalm. Räägi külas on olnud kool kolmes majas, kuid kaks neist hävisid sõja ajal ja sellepärast asetatigi tahvel just sellele talule.

Jurna-Hansu kool Laratsil töötas aastail 1843—1923. Siin eemaldasid kätte küla endine elanik, praegune isetegevuslik kunstnik Paul Aav ja maja omanik Luule Papp.

Ratla Allikal töötas kool 1828—1923. Siin on õpetajametit pidanud kaks põlve Oksasid (aastast 1875 Mihkel ja Juhan Oks). Siin sündis ka Jaan Oks.

Kella 12-ks kogunesid endised õpilased — nii kohapealsed kui ka kaugemalt tulnud — siia, kus kätte eemaldamist ootas Allika kooli ja Jaan Oksa ühine mälestuskivi. Oma koolikaaslaste poole pöördus endine õpilane, Jaan Oksa sugulane Helmut Rasu: «Ajastu nõuab, et selle sinise taeva ja musta mulle vahele sattunud mälestustelt tuleb kõrvaldada ajaloo valged laigud. Oma teisel ärkamisajal paneme meie ajalooraaamatu leheküljele kivi-kirjas mälestusmärgid kohadesse, kus meie esivanemad ja ka me ise oleme saanud kirjatarkust. Teie juuresolek (Järg 2. lk.)

Ratlas elustati ajalugu

(Algus 1. lk.)

kul, Allika kooli endised õpilased, anname neile koduküla noorte poolt kuhjatud kividele unustamatu tähenduse.»

Kõlab «Mu isamaa armas», lehvib rahvuslipp ja kiviilt eemaldavad katte Jaan Oksa sugulased Tiiu Kallas ja Arnold Oks.

Mälestusmärk koosneb kahest kivist, mis on paigutatud erineva suurusega põllukividele ja mis kõik koos moodustavad meeldiva ansambli, mille idee on sündinud kohalike elanike andekamates peades Helmut Rasu esialgse eskiisi alusel. Inimeste mõtted on selle mälestusmärgi näol saanud reaalse kuju, mis jääb aastateks püsima Allika kooli põlispuude alla. Suurema kivi kujundas Enno Raun ja lausa filigraanse peensusega on selle kujunduse mustal graniitalusel töödeldud TTV kiviraidur Uno Varvas. Ka mälestustahvliid on oma kuju nende meeste töökatest kätest saanud. Unikaalne on teinegi, varasem ohvri-, hilisem uhmerikivi, millesse on õpetajate nimed (K. Papp, K. Hanson, K. Jansov, J. Jansov, A. Jansov, M. Oks, J. Oks) jäädvustanud H. Rasu visa töö. Kooli ajaloo jaoks kohalolijad kursisi Tiiu Kallas.

Minu ülesandeks oli Oksa elu ja loomingut tutvustamine ja ma tegin seda Oksa-aegselt noodipuldilt. Küllap oli rahvale sedagi teavet vaja, sest milleks muidu nõnda palju tänusõnu.

Meeldiv oli siin kohata Jaan Oksa vanema venna Juhani poega Arnold Oksa, kes juba eaka mehena on veel tänaseni säilitanud lapseaegadest pärinevad mälestused oma onust.

Siit siirduti rongkäigus Koikla kooli juurde, mis töötas 1923. aastast 1987. a. kevadeni. Kooli viimane õpetaja Linda Traumann lisas, et enne sulgemist oli koolis 3 klassi 13 õpilasega. «Tere, armas koolimaja!» Nõnda kõlas korduvalt kohalejõudnute ühine tervitus. Rahvuslipu heiskasid Koikla kooli õuel kooli esimene õpilane Herman Mõtlep ja viimane koolmeister Linda Traumann. Kõunalde süütamise missioon oli usaldatud endi-

sele direktorile Luule Mägile. Katte kooli seinal olevalt ja H. Rasu poolt veel enne sõda Saksamaalt toodud valgelt marmortahvliilt eemaldas endine direktor Vaike Reiman. Mälestused endistest koolipäevadest panid hinged helisema, töid rõõmusära silmadesse, kui terekäe andmisel tunti endine koolikaaslane ära. «Mulle meenutavad seda kooli suured elupuud ja sügisene floksilõhn,» sõnas kooliend koolivennale, kellel oli aga vastu pajatada palju lõbusam juhtum oma koolipoisid aegadest.

Koos tehti pilte, et aga osavõtjaid oli nõnda palju, tuli fotograafil teha eraldi pildid ennesõjaaegsetest õpetajatest ja õpilastest ning pärastõjaaegsetest. Kalev Kalm meenutas ligi 350 osavõtjale veel kord kõikide koolide ajalugu. Laine Truumaal on meele koolimaja ehitamine, koos valutati südant selle tarkustempli tulevikule pärast. Siis kuulutas aga koolikella helin välja suure vahetunni, et ära süüa maitsev hernesupp, mille olid keetnud kolhoosi sööklakokad. Vilistlaste teenindamiseks oli kohal kauplusauto ja Pärsama toidukaupade kiosk. Esinemas käisid Pärsama kool-lasteaia noored taidlejad ning «Sepasellid», kes hoolitsesid muusikalise meelelahutuse eest. Päikese loojangul süütas Avo Magus sõpruslõkke, kus mälestusi jagasid mandrisaarlased ja

peeti plaane uuest kokkutulemisest. Erilist põnevust tekitas 15 aktiivsema autasustamine originaalsete auhindadega — kilekotti pakitud kivistatud lestadega.

Ürituse väsimatu organisator H. Rasu tuli briljantselt toime kogu päeva juhendamise. Kõik laabus tagasihoidlikult, loomulikult. Peadirigent ei taha oma teeneid tunnistada ja avaldas kiitust ning tänu helitehnik Vello Sepale, fotograaf Tõnu Grepile, ühislaulmiste entusiastile Endla Naule, suveniirvihikute kujundajale Marje Toompuule, suveniirvimplite kujundajale ja valmistajale kunstnik Baumanile, bussijuht Ants Naule ja kõigile kokkutulnutele. Rahaküsimuste lahendamiseks tuli tal ära käia ka täitevkomitee esimehe Ants Tammlehe jutul, kust sai nii moraalselt kui materiaalselt toetust Viimaset poleks ehk nõnda edukalt toime tulnud. Teemeistrite valmistatud tee- viit juhatab nüüd igale huvilisele mälestuskivi asukoha kätte. Korrastatud külavahe- teed ja hooldatud õuemuru räägivad siinsete elanike arenenud ilumeelest. Teilt on kõigil midagi õppida.

Saite hakkama toredate kultuuriüritustega, oskate oma minevikku mäletada ja seda jäädvustada meie tänas- ses elurütmis. Olgu teie tegu- dele mujalgi Saaremaal jär- gjaid nii sõnas kui teos!

AIMI PAJA,

Ratla kultuuripäeval osalenu

Pildil: Jaan Oksa elust ja loomingust kõneleb Aimi Paja. TÕNU GREPI foto